

Motion till riksdagen

1988/89:N249

av Lars Werner m. fl. (vpk)

Åtgärder för den svenska gruvnäringen

Bristen på långsiktig planering av gruv- och stålindustrin har orsakat stora problem med råvaruförsörjningen. Svensk gruvnäring är inte inlemmad i någon planerad svensk mineralpolitik, och en beskrivning av gruvnäringen kan därför göras entydig. Järnmalmshanteringen, såväl den norrbottniska som den i Bergslagen, har under flera år haft problem. Sulfidmalmsbrytningen däremot, som till största delen är kontrollerad av Boliden, går med vinst. Hot om nedläggning av sulfidmalmsgruvorna i Västerbotten och i Bergslagen är en verklighet.

För järnmalmshanteringen i Bergslagen är användandet av ordet gruvdödingen överdrift. Så sent som 1974 var fortfarande 14 järnmalmsgruvor i drift. För närvarande bryts järnmalm bara vid två gruvor och efter 1991 kan det vara totalt slut om inget görs.

Det är inte brist på malm som orsakar neddragningarna enligt mineralpolitiska utredningen (SOU 1979:40). Nedläggningarna är i stället ett resultat av krassa företagsekonomiska beräkningar, något som också präglat inställningen vid LKAB. De privata intressenter som är kopplade till gruvhanteringen har i stället valt att satsa resurserna på mer expansiva områden. En annan bidragande orsak till järnmalmskrisen är uppbundenheten till EG-länderna. När stålverken i dessa länder drar ned kapaciteten får det svåra återverkningar för de svenska järnmalmsgruvorna. Inte minst LKAB har fått erfa detta.

Svensk storfinans har valt att satsa sina resurser i gruvmateriel- och gruvkonsultbranschen. Syftet har varit att i övriga världen marknadsföra det kunnande som under årtionden byggts upp i landet. Inte minst görs satsningar i tredje världens länder. Resultatet av denna teknologiexport innebär att nya gruvor öppnas runt om i världen. Gruvor som därigenom blir ett direkt hot mot svensk gruvnäring, ett cyniskt spel som på ett träffande sätt har uttryckts i boken "Plundring eller planhushållning": "När bolagen talar om att nedläggningar beror på situationen på världsmarknaden förtiger de noga att de själva bidragit till att skapa denna marknad." Sett mot den beskrivna situationen för svensk gruvnäring framstår behovet av en för landet planerad gruvverksamhet som något helt nödvändigt. Grundtanken i en sådan planering måste vara att landets mineralförekomster ägs av samhället.

Den borgerliga regeringen undergrävde på olika sätt sådana strävanden. Uppdelningen av SGU var ett sådant exempel. Förslaget innebär att landets mineraltillgångar i ännu högre grad än tidigare kom att kontrolleras av

privata intressen. På samma sätt kommer den internationalisering av SGU som eftersträvas att bli ett komplement till gruvmateriel- och gruvkonsultindustrins internationalisering. Inte heller den socialdemokratiska regeringen har gett några antydningar om att man vill ändra inriktningen för svensk gruvnäring. Kanske borde man erinra sig vad Hjalmar Branting yttrade på sin första riksdag 1897: "Där gäller det egendom, om vilken ingen människa kan säga, att den bör tillhöra en enskild person. Där gäller det vad som finns nedlagt i våra berg, i det svenska folkets gemensamma jord, det gäller att på alla sätt låta detta komma det allmänna till godo."

Som ett första viktigt steg bör samhället utnyttja möjligheten till kronoandel som finns reglerad i gruvlagens 5 kap. 1–4§§. Denna möjlighet har under såväl tidigare socialdemokratiska regeringar som borgerliga inte utnyttjats.

Det svenska stålet biter inte längre, sägs det. Det är ett felaktigt påstående. Den svenska järn- och stålindustrin och till den kopplade gruvindustrin har alla möjligheter att också fortsättningsvis vara av utomordentligt stor näringspolitisk betydelse för vårt land. Men skall detta vara möjligt krävs en helt annan syn på verksamheten än den förödande planlöshet och låt-gå-anda som råder.

Malmer säljs till utländska bolag, som också ges möjlighet att prospektera efter nya malmer samtidigt som svenska gruvföretag drar ned på prospekteringsverksamheten. Gruvföretag tillåts i profitivern att agera mycket kortsiktigt. Statliga gruv- och stålföretag privatiseras och introduceras på börsen. Tillräckliga initiativ tas inte för att bredda export.

Den nya vägen för svensk gruv-, järn- och stålindustri kräver visioner. Visioner som innebär att kapital satsas på forsknings- och utvecklingsresurser, att möjliga förädlingssteg tas tillvara, att det ensidiga handelsberoendet bryts. Dessa visioner saknas hos berörda företagsledningar.

Men skall idéerna och visionerna ges möjlighet att förverkligas är det nödvändigt att samhället skaffar sig det avgörande inflytandet över gruv-, järn- och stålindustrin. Därför kräver vpk att de olika gruvbolagen samt stål- och smältverken skall föras till ett "Svenska Metallbolaget" som skall vara statsägt. Endast då är det möjligt att genomföra den nödvändiga planmässiga utvecklingen av dessa branscher – en utveckling som innebär att det svenska stålet fortsätter att bita.

Under de senaste 25 åren har "gruvdöden", nedläggning av brytvärda gruvor, drabbat Sverige hårt. Men samtidigt ökade importen av järn och stål åren 1977–1981 med 31%. 1986 fylldes 60% av det svenska stålbehovet av import. Och detta sker i ett land som har världens främsta tillgångar på förstklassig järnmalm inom sina gränser. Den svenska stålindustrin har gjorts allt mer beroende av skrotimport. Eftersom skrotpriserna hela tiden stigit har många stålverk fått problem med sin råvaruförsörjning.

Prospekteringen efter nya malmer, både järn- och sulfidmalmer måste intensifieras. Insatserna måste riktas mot redan kända malmområden, typ Bergslagen, Västerbotten och Norrbotten, dels mot "okända" områden. Beslut om nedläggning av en gruva måste ske från ett samhällsekonomiskt perspektiv. Detta gäller även när det är aktuellt med öppnandet av en ny gruva. Ett förstatligande av Boliden, som ett första steg för att forma ett "Svenska Metallbolaget", är ett angeläget krav. Företagsledningens kortsik-

Mot. 1988/89
N249

tiga synsätt på gruvnäringen i kontrast till den stora regionala betydelse företagets gruvor har är ett av skälen till detta.

Mot. 1988/89
N249

Men för att kunna ta tillvara svenska mineraltillgångar och minska importen krävs en bättre kartläggning av förekomsterna. En total malmprospektering inklusive djupprospektering skulle vara värdefull. En sådan undersökning skulle, förutom att den ger arbete, också för första gången ge en totalbild av vad som finns av malmer och metaller samt vad som är värt att satsa vidare på. Det gäller både järnmalm och sulfidmalm. Det krävs också teknisk utveckling vad gäller brytnings- och utvinningsmetoder. Även av beredskapsskäl bör man utnyttja de svenska metallförekomsterna. Det gäller främst legeringsmetallerna, som inte är så väl prospekterade och som hela tiden har funnits att köpa utanför landet. Sverige är här sämre undersökt än t.ex. Finland, trots att det finns stora möjligheter att hitta nya fyndigheter. Utvecklingen inom prospekteringstekniken går i dag mot s.k. fullprospektering, d.v.s. en total, förutsättningslös genomsökning av stora arealer i syfte att finna varje tänkbart slag av mineralfyndighet. I huvudsak tillämpas samma prospekteringsteknik oberoende av vilken mineral man letar efter.

Gruvindustrin i Sverige konkurrerar med utländska företag som kan arbeta med rikare fyndigheter och gynnsammare kostnadsläge. För att bevara den svenska konkurrenskraften är det viktigt att utveckla en mer kostnadseffektiv processteknik. Om svensk gruvnäring skall överleva så är det nödvändigt med en motstrategi som sätter stopp för fortsatt gruvdöd, ökad privatisering och internationalisering.

Vpk kräver:

- Samhällsprövning av alla projekt.
- Inga nedläggningar innan en samhällsekonomisk bedömning är gjord.
- Ökad förädling av mineralråvaror.
- Ökad prospektering under samhällets kontroll.
- Forskning under demokratisk kontroll och insyn.
- Upprättande av statligt handels- och bytesbolag för gruv- och stålindustrin, vilket bl.a. innebär satsning på nya handelspartner.
- Planerad teknologiöverföring till andra länder.
- Försörjningstrygghet av metaller som icke är tillgängliga i landet genom upprättande av bilaterala avtal.
- Ett förstärkt förhållande av Boliden.

Hemställen

Mot bakgrund av det anförda hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen tillkänna att utvecklingen av svensk gruvnäring bör grunda sig på de riktlinjer som i motionen anförts,
2. att riksdagen hos regeringen begär förslag och åtgärder så att svensk gruvnäring kan utvecklas i enlighet med vad i motionen anförts,
3. att riksdagen hos regeringen begär förslag som innebär att inmutningssystemet avskaffas och ersätts med ett enhetligt koncessionssystem,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen tillkänna att staten ej
bör upplåta eller överlåta sin kronoandel, som regleras i 5 kap.
gruvlagen, Mot. 1988/89
N249

5. att riksdagen hos regeringen begär förslag om ändring i gruvlagen
och andra lagar som reglerar mineralfyndigheter så att nya fyndigheter
helt tillfaller samhället,

6. att riksdagen hos regeringen begär förslag innehållande att
privatägda mineralförekomster överförs i samhällets ägo.

Stockholm den 20 januari 1989

Lars Werner (vpk)

Bertil Måbrink (vpk)

Berith Eriksson (vpk)

Lars-Ove Hagberg (vpk)

Bo Hammar (vpk)

Margó Ingvarsson (vpk)

Hans Petersson (vpk)

Karl-Erik Persson (vpk)

Paul Lestander (vpk)